

аднавяскоўцы называлі імёнамі гэтых яўрэяў. Часам нехта казаў: «Вой, Сцяпане, ты хітры, як **Лейба**». І гэтага было дастаткова, каб да чалавека і ягоных нашчадкаў прыліпала ласкавая мянушка **Лейбачка**. Так, у вёсцы з'явіліся свае **Юдалька, Хроім, Шымель, Мэйта**. Даходзіла да таго, што сапраўднае праваслаўнае імя забывалася, а яўрэйскую мянушку ведалі ўсе» [1, с. 9]. Мянушка можа акрэсліваць матэрыяльнае становішча сям'і: «На вяселлях гралі на баяне, скрытцы ды барабане. **Каўбасюкамі** іх назвалі, таму што сваіх каўбасаў ніколі не мелі, а толькі на вяселлях ласаваліся, за дзве ічакі набівалі» [1, с. 13]. Ужыты ў рамане распаўсюджаны ў вясковым асяроддзі мянушкі-андронімы (Адарка **Сымонкава, Анішчыха, Клемава** Ева, **Бузюміха, Вакуліха**), матронімы (**Настусін** Ахрэм, **Бузюмішына** Маня, **Бабіна** Луця), патронімы (Гэля **Юстынава**) і інш.

Факты біяграфіі носьбітаў мянушак і іх родзічаў перадаюць мянушкі **Баця, Харунжы, Партызанка**: «Усе ў вёсцы ведалі, што некалі яна, **Матруна Шумук**, сімпатычная вяскова дзяўчына, служыла ў нейкага падпанка, даглядала ды няньчыла дзяцей, якія называлі яе **бабіню**. Гэтае слова так прыліпла да яе, што стала мянушкаю» [1, с. 43]; «**Конана** ў вёсцы называлі **Харунжым**, з таго часу, калі ён служыў у польскім войску яшчэ недзе ў трыццатых гады і вучыўся ў школе падхарунжых. Мянушка была не крыўдлівая і цалкам адпавядала асабе **Конана**, які сапраўды быў сярод вяскоўцаў заўсёды першы, як сцяганосец. Першы знаёміўся з раённым начальствам, частаваў яго, даведваўся пра ўсе навіны і трымаў у кулаку вёску, бо ад яго залежала, хто які пляц атрымае вясною» [1, с. 24]; «Любу **Партызанку** называлі так, бо яе бацька партызаніў у вайну» [2, с. 13]. Запамінальнымі замалёўкамі знешнасці з'яўляюцца мянушкі **Певень, Грыбкі, Грубас**: «Клема людзі за вочы чамусьці называлі **Пеўнем**. Ён сапраўды быў трохі падобны на гэтую самавітую птушку. Ганарыста пасаджаная галава на доўгай шыі з вострым кадыком стварала ўражанне, што яе ўладальнік калі і скажа нешта, дык вельмі важнае» [1, с. 35]; «Былі яны ў маленстве моцныя, бы **грыбкі**. Так іх маці з замілаваннем называла. Выраслі яны, а мянушка засталася» [2, с. 73]; «Вяскоўцы адразу празвалі яго **Грубасам** за магутную паставу і моцны голас» [1, с. 23]. Хлопца-модніка апісвае мянушка **Стыляга**. Асновай беспрэцэдэнтных мянушак з'яўляюцца выпадкі, якія здараліся з чалавекам: «Мянушку гэтую атрымаў дзяцюк яшчэ падлеткам. Адночы ў лесе ўбачыў на яліне шышкі — і падалося яму, што яны неяк гэтак склаліся, быццам стварылі бронзавы бюст правадыра пралетарыяту. Ён радасна крыкнуў сябрукам, маўляў, глядзіце: там **Ленін, Ленін**. Хлапчукі паглядзелі, але нічога, акрамя шышак не ўбачылі, не былі яны надзелены такім мастацкім уяўленнем, якое меў **Мікола**. З тае пары і замацавалася за ім мянушка **Ленін**, або ласкава **Ленінка**» [1, с. 40]. Дзіцячая мара стала асновай наймення-характарыстыкі **Жаўнер**: «Мянушку атрымаў зямляк з тае прычыны, што ў маленстве марыў стаць **жаўнерам**, бо там давалі бясплатна адзенне, абутак і зброю. Вясковаму хлапчуку, які рос без бацькі, здавалася вялікім ічасцем магчымасць жыць на дзяржаўны кошт. Аднак **жаўнерам** ён стаць не паспеў, таму што **Саветы** прагналі палякаў» [2, с. 30] Асновай характарыстычнай мянушкі можа стаць нацыянальнасць носьбіта, напрыклад, **Тонька-татарка**. Мянушка-дэлакутыў фіксуе часта ўжывальнае ў маўленні асобы слова: «**Гаспадар да капейкі** аддаваў заробак жонцы, а потым кожную надзелю прасіў: «**Дай рублішко на вінчышко**». Яго інакш у барак не называлі, як **Вінчышка**» [2, с. 44]. Знайшла адлюстраванне ў апісанні школьнага жыцця **адровішчная мянушка**. Так, настаўніца нямецкай мовы **Шалапутава** атрымала ад школьнікаў мянушку **Шэля**.

Заклучэнне. Прагматычная зона семантыкі складнікаў паэтонімікону рамана «Гонды» (асабовых імёнаў, прозвішчаў, мянушак) утрымлівае каштоўныя звесткі пра гісторыю, матэрыяльную і духоўную культуру Палесся. Актualізуючы ў мастацкім кантэксце значэнне паэтонімаў, Зінаіда Дудзюк стварае запамінальныя вобразы палешукоў і перадае каларыт вясковага жыцця.

Спіс цытуемых крыніц

1. Дудзюк, З. Гонды / З. Дудзюк // Польша. — 2013. — № 11. — С. 8—59.
2. Дудзюк, З. Гонды / З. Дудзюк // Польша. — 2013. — № 12. — С. 10—73.

УДК 821.161.3.09

К. І. Дубко, Т. М. Пучынская

Установа адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт», Баранавічы, Рэспубліка Беларусь

АЎТАРСКАЯ ІНТЭРПРЭТАЦЫЯ КЛАСІЧНЫХ ТВОРАЎ У ДРАМАТУРГІІ СЯРГЕЯ КАВАЛЁВА

Уводзіны. У канцы ХХ стагоддзя адбылося істотнае абнаўленне культурнай прасторы, якое закранула літаратурны працэс. У выніку змяніліся якасныя і колькасныя суадносіны твораў розных жанраў. Прыкметнай, але пакуль недастаткова даследаванай з'явай у сучаснай літаратуры стаў рымейк [1]. Звернемся да драматургіі С. Кавалёва і прааналізуем такія паняцці, як рымейк, «тэатр у тэатры», мастацкія асаблівасці ў дачынненні да твораў гэтага сучаснага пісьменніка.

Асноўная частка. Адным з напрамкаў развіцця масавай культуры стаў рымейк, задача якога заключаецца ў тым, «...каб расказаць гісторыю, якая ўжо мела поспех» [2, с. 3—7]. Зварот да вядомага ўзору дае падставы ўспрымаць рымейк як мадыфікацыю класічнага твора або як тэкст-працяг. С. В. Жаркевіч лічыць, што, «рымейк — гэта адна з новых спроб стварэння літаратурных твораў, заснаваная на перапрацоўцы ўжо існуючых тэкстаў, легенд ці паданняў і прыстасаваных да сучаснага жыцця і сучаснага чалавека» [3, с. 43—48].

У навуковай літаратуры рымейк — недастаткова вызначанае паняцце, якое, аднак, у розных крыніцах апісваецца прыблізна аднолькава. У слоўніку іншамовных слоў даецца наступнае яго тлумачэнне: «Римейк, ремейк (англ. *remake* — пераделывание, переделка) — 1) стремление к воссозданию прошлого, проявляющееся во внешнем виде окружающих вещей, в соблюдении соответствующих обычаев, правил этикета; 2) обновлённая версия старого фильма, старой фотографии и т. п.» [4, с. 245]. Як бачым, пад рымейкам тут маецца на ўвазе больш новая версія або інтэрпрэтацыя ранейшых твораў, ідэй. Рымейк не цытуе і не парадзіруе першакрыніцу, а напauняе яе новым і актуальным зместам, аднак «з аглядак» на ўзор. Ён можа паўтараць сюжэт арыгінала, тыпы характараў, але адлюстроўвае іх у новых гістарычных, сацыяльна-палітычных умовах.

Літаратурны рымейк «перакладае» класіку на мову сучаснасці, выяўляе рэальнасць рэтраспектыўна. Ён спрыяе пашырэнню «ўстаўнога тэксту», які набліжаецца да глабальных абагульненняў, надае сучасным праблемам класічнае гучанне [3, с. 43—48]. Адрозніваюць пяць асноўных спосабаў перапрацоўкі твораў: рымейк-рэпрадукцыя, рымейк-сіквел, рымейк-матыў, рымейк-кантамінацыя, рымейк-жарт [3, с. 43—48].

Адным з пісьменнікаў, якія звяртаюцца да аўтарскай інтэрпрэтацыі класікі, з'яўляецца вядомы не толькі ў Беларусі, але і за яе межамі Сяргей Валер'евіч Кавалёў, літаратуразнаўца і крытык. Яго п'есы — гэта перапрацоўка добра вядомага (пазнавальнага) тэксту ў драматургічны твор. Менавіта ў дадзеным ракурсе можна гаварыць пра інсцэніроўку ў мастацкай дзейнасці гэтага сучаснага аўтара. Разам з тым, новы тэкст «...не паўтарае ва ўсёй паўнаце і дакладнасці літаратурны твор і можа мець самастойнае значэнне» [2, с. 3—7]. Даследчыкі лічаць, што «...галоўнай мэтай інсцэніроўкі з'яўляецца менавіта папулярызаванне, распаўсюджванне несастарэлых гуманістычных ідэй» [2, с. 3—7]. Менавіта гэтым і адметная драматургія С. Кавалёва, галоўнай задачай якой трэба лічыць актуалізацыю класічных твораў беларускай літаратуры [2, с. 3—7].

С. Кавалёў папулярызуюе не толькі вядомыя праявічныя, але і паэтычныя тэксты. Так, п'еса «Зяец варыць піва» створана па матывах аднайменнага верша У. Караткевіча, які з'яўляецца аўтарам твораў баладнага плану, інтымнага і патрыятычнага характару. Класік нацыянальнай літаратуры дакладна апісаў навакольны свет, выкарыстаў казачныя, фантастычныя вобразы, абапіраючыся на ўласны мастацкі вопыт. А. Л. Верабей адзначае, што твор «Зяец варыць піва» прасякнуты дабрадушным гумарам, іранічнай усмешкай. У. Караткевіч імкнецца абнавіць сучасны беларускі верш, вызваліць яго з цесных межаў формы, напоўніць філасофскім зместам, спалучыць міфалагічны погляд на жывёл з паказам галоўных звычак звароў, іх характару і паводзін [5].

Галоўны герой верша «Зяец варыць піва» — заяц, які баіцца кожнага шораху. Ён клапатлівы, таму што робіць усё дзеля дабрабыту сваёй сям'і: «І піва заяц зварыць густа, // А на закуску — бурачок, // Трава, заечая капуста, // Галін асінавых пучок. // З зайчыхай вып'юць па маленькай // І дзеткам трошкі паднясуць, // Пужлівым галаском таненькім // «Цвіцела морква» завядуць. // Пабачыш — не гані з абсады, // Дай хоць на гэты дзень спакой, // Павінна ж быць і ў зайца радасць // Перад халоднаю зімой» [6].

У вершы У. Караткевіча паказана сям'я зайцоў, якая адпачывае перад доўгай зімой. Аўтар сімпатызуе свайму герою, таму ў канцы твора просіць не пужаць зайцоў, каб тыя спакойна пасядзелі, паелі і саспявалі песеньку «Цвіцела морква». Пра зайца нельга сказаць, што ён неразумны, ганарысты або самаўпэўнены. Герой хвалюецца не толькі за сябе, але і сваіх блізкіх, што выклікае нязменную чытацкую сімпатыю.

С. Кавалёў імкнецца актуалізаваць творы пісьменнікаў-класікаў. Яго п'еса «Зяец варыць піва» (1991) створана па матывах верша і казкі У. Караткевіча. Заяц у пралогу чытае верш вядомага пісьменніка і лічыць, што класік прысвяціў свой твор менавіта яму. Па ходу дзеяння Заяц змяняе назву п'есы: «Птушыны суд» замест «Зяец варыць піва». Загалолак твора дае падказку, пра што ў ім будзе ісці гаворка. Як бачым, С. Кавалёў нават у назве п'есы імкнецца папулярызаванне творы У. Караткевіча. П'еса С. Кавалёва і верш У. Караткевіча маюць адзін і той жа загалолак — «Зяец варыць піва». Сюжэт п'есы цесна звязаны таксама з падзеямі, якія адбываюцца ў казцы У. Караткевіча «Верабей, сава і птушыны суд». Падобныя падыходы да стварэння новых мастацкіх тэкстаў на ўзор добра вядомых класічных твораў узніклі пад уздзеяннем постмадэрнізму, што дазволіла сучасным пісьменнікам развіць пачуццё свабоды і раскаванасці. На думку А. В. Трафімчыка, «творчая разняволенасць у дадзеным выпадку дастаткова дзейсная. Характары выяўляюцца аўтэнтычна, а іх узаемадзеянне глядзіцца натуральна» [7].

Героямі п'есы С. Кавалёва, створанай у 2-х дзеях, з'яўляюцца Заяц, Верабей, Дзяцел, Чапля, Дрозд, Арал, Сава [8]. У характарах прадстаўнікоў фаўны лёгка чытаецца аспект сацыяльна-палітычнай ментальнасці людзей. Мастацкі прыклад дэманструе недасканаласць грамадства і індывіда. Сучасны аўтар творча пераасэнсоўвае не толькі верш і казку У. Караткевіча, але і матывы народных казак, у якіх «слабы» герой перамагае «моцнага» ў імя справядлівасці. Пры ўсёй забаўляльнасці п'еса мае глыбокі сацыяльна-філасофскі змест: «Птушкі захацелі жыць такой самай дзяржавай, як і людзі» [8]. Аднак тут жа праявілася недасканаласць грамадства. Арал, які мае тыповыя рысы «моцнага» героя народных казак, хоча, каб жыхары лесу яму падпарадкоўваліся. Гаспадару стараюцца дагадзіць Чапля, Дзяцел і Дрозд, а Верабей ідзе насуперак волі Арла [7].

Зяец — тыповы герой народных казак пра жывёл, у якіх ён выяўляе такія рысы характару, як палахлівасць, страх. Аднак у п'есе С. Кавалёва персанаж паказаны ў іншым аспекце: ён дае парады птушкам, да-

памагае Вераб'ю вызваліцца з палону. Заяц стварае ўражанне, што нікога не баіцца, бо можа адказаць змрочна і ўпэўнена, а не «падціснуўшы хвост», баязліва. У вершы У. Караткевіча заяц палахлівы, звыклы да ціхага жыцця. У п'есе ён нічога не баіцца, хоць разумее, што гэта рызыкаўна. Заяц дае парады птушкам, значыць, у яго ёсць уласныя думкі. Каб выратаваць Вераб'я, Заяцу патрэбна было падмануць Саву, якая магла яго з'есці, але ён набраўся смеласці і дапамог маленькай птушачцы.

На нашу думку, п'есу С. Кавалёва можна аднесці да рымейка-рэпрадукцыі, таму што «новы» твор у адрозненне ад першакрыніцы напісаны ў іншым жанры літаратуры. Арыгінал — вершаваны і праязны тэкст, а рымейк знайшоў увасабленне ў п'есе. Аднак тут ёсць рысы і рымейка-сіквела, бо ў дадзеным выпадку працягваецца сюжэтная лінія аўтэнтчнага твора (Заяц не толькі чытае тэкст, напісаны У. Караткевічам, і «варыць піва», але і дзірае за жыццём птушынага царства), уводзяцца дадатковыя героі.

Асаблівасцю драматургіі С. Кавалёва можна лічыць выкарыстанне мастацкага прыёму «тэатр у тэатры». Гэта спосаб пабудовы п'есы, калі асноўнае дзеянне ўключаецца ў дадатковую тэатральную пастаноўку. «Знешнія» глядачы сочаць за творами, унутры якога актёры іграюць глядачоў, якія таксама прысутнічаюць на відовішчы. Заяц варыць піва і сочыць за птушыным царствам — гэтыя два напрамкі сцэнічнага дзеяння ствараюць эфект «тэатра ў тэатры».

Заклучэнне. Арыгінальная пабудова твораў С. Кавалёва дазваляе сцвярджаць, што беларуская літаратура працягвае сваё развіццё, шукаючы новыя сродкі, формы і прыёмы для рэалізацыі ідэі, выкарыстоўвае перапрацоўку класічных тэкстаў і «гульні» з імі. У яго драматургіі назіраецца аўтарская інтэрпрэтацыя вядомых твораў, жаданне актуалізаваць мастацкую спадчыну. Сучасны пісьменнік раскрывае ўласны «патаемны», «сакральны» сэнс класічнага сюжэта.

Спіс цытуемых крыніц

1. *Черняк, М. А.* Массовая литература XX века [Электронный ресурс] / М. А. Черняк. — Режим доступа: <http://maxima-library.org/mob/b/270505?format=read>. — Дата доступа: 13.03.2022.
2. *Драбень, Ф. В.* Жанравыя асаблівасці драматургіі Сяргея Кавалёва [Электронны рэсурс] / Ф. В. Драбень. — Рэжым доступу: <https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/210258/1/3-7.pdf>. — Дата доступу: 20.02.2022.
3. *Жаркевіч, С. В.* Рымейкі С. Кавалёва ў сучаснай беларускай драматургіі / С. В. Жаркевіч // Сб. работ 65-й навуц. конф. студэнтаў і аспірантаў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта: в 3 ч. — Мінск, 2008. — Ч. 3. — С. 43—48.
4. *Булыко, А. Н.* Большой словарь иностранных слов. 35 тысяч слов / А. Н. Булыко. — М.: Мартин, 2010. — 704 с.
5. *Верабей, А.* Уладзімір Караткевіч [Электронны рэсурс] / А. Верабей. — Рэжым доступу: <http://pdf.kamunikat.org/19491-1.pdf>. — Дата доступу: 21.12.2021.
6. *Караткевіч, У.* Заяц варыць піва [Электронны рэсурс] / У. Караткевіч // Беларуская палічка. Беларуская электронная бібліятэка. — Рэжым доступу: https://knihi.com/Uladzimir_Karatkevich/Zajac_varyc_piva.html. — Дата доступу: 16.11.2021.
7. *Трафімчык, А. В.* Беларуская дзіцячая драматургія [Электронны рэсурс] / А. В. Трафімчык. — Рэжым доступу: http://www.gants-region.info/_id/1/184_25716-1.pdf. — Дата доступу: 16.11.2021.
8. *Кавалёў, С.* Заяц варыць піва... [Электронны рэсурс] / С. Кавалёў // Беларуская палічка. Беларуская электронная бібліятэка. — Рэжым доступу: https://knihi.com/Siarhie_j_Kavalou/Zajac_varyc_piva.html. — Дата доступу: 16.11.2021.

УДК 811.161.1

Н. Ю. Ермолаева

Федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение инклюзивного высшего образования «Московский государственный гуманитарно-экономический университет», Москва, Российская Федерация

АУДИРОВАНИЕ ПРИ ОБУЧЕНИИ РУССКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО: ТЕОРИИ И ТЕНДЕНЦИИ

Введение. Аудирование — достаточно непростой вид речевой деятельности, имеющий большое значение при изучении русского как иностранного. Формирование аудитивных навыков — важная часть методики обучения в русле коммуникативного подхода.

Основная часть. Аудирование целесообразно рассматривать в качестве особого рецептивного вида деятельности по произнесению слов (вида речевой деятельности), представляющего собой как восприятие, так и понимание речи говорящего на слух. Важно подчеркнуть при этом, что в качестве самостоятельного вида деятельности в речи слушание имеет свои цели, задачи, предмет и, главное — результат.

Аудирование — сложный навык, который поддается автоматизации, только частично: на уровне узнавания фонем, слов и грамматических конструкций. В процессе общения партнеры (говорящий и слушающий) представляют собой равноправных участников коммуникации: речь того, кто говорит, обращена к тому, кто слушает и предполагает от последнего определенное реагирование.

Анализ специальной литературы позволяет констатировать, что в современной методике преподавания русского как иностранного прослеживаются две основные тенденции обучения аудированию: 1) в основном